

Aydm GÜLER*

Bekir DERİNÖZ**

**ABBAS SAYAR'IN *YILKI ATI* ROMANINDA
GERİ DÖNÜŞÜN COĞRAFI İMKÂNSIZLIĞI:
COĞRAFI KİLİTLENME**

ÖZET

Türk romanında mekân çoğunlukla tematik arka plan veya dekor düzeyinde incelenirken, *Yılkı Atı* romanında, coğrafyanın anlatının yapısını doğrudan belirlediği unsur olduğu görülmektedir. Çalışma, romandaki başkahramanın köye dönemeyişini fiziki coğrafyanın oluşturduğu “Coğrafi kilitlenme” veya “Coğrafi imkânsızlık” kavramlarıyla açıklamaktadır. Çalışmada edebiyat ve coğrafya disiplinleri bir araya getirilmiş, disiplinler arası bir perspektif sergilenmiştir. Tuan ve Relph gibi coğrafyacıların “mekân” ve “yer” ayrımları Genette’in analiz yöntemleriyle bütünleştirilmiştir. Romandaki coğrafi engeller kategorileştirilmiş, haritalanabilir “gerçek coğrafya” ile romandaki “anlatı coğrafyası” farkları belirlenerek mekânın karakterler üzerindeki dönüştürücü etkisi incelenmiştir. Çalışmanın sonucunda fiziki coğrafya unsurlarının mekânsal sürekliliği kırarak geri dönüşü fiziksel ve algısal düzeyde imkânsızlaştırdığı tespit edilmiştir. Mekânın dönüşümü, “yuva” algısını dağıtarak köyü bir reddediş alanına, vahşi doğayı ise yeni bir yaşam alanına çevirmiştir. Çalışma, romandaki coğrafyanın pasif bir sahne olmadığını; anlatıya yön veren ve karakterlerin kaderlerini belirleyen ana etken olduğunu göstermektedir.

Anahtar kelimeler: *Yılkı Atı*, Coğrafi Kilitlenme, Anlatı Coğrafyası, Abbas Sayar, Edebiyat Coğrafyası

**THE GEOGRAPHICAL IMPOSSIBILITY OF
RETURN IN ABBAS SAYAR'S NOVEL *YILKI
ATI*: GEOGRAPHICAL LOCK-IN**

ABSTRACT

While in Turkish novels, space is mostly examined at the level of thematic background or setting, in the *Yılkı Atı*, geography is seen as an element that directly determines the structure of the narrative. This study explains the protagonist's inability to return to the village through the concepts of "geographical entrapment" or "geographical impossibility" created by physical geography. The study brings together the disciplines of literature and geography, exhibiting an interdisciplinary. The distinctions between "space" and "place" made by geographers such as Tuan and Relph are integrated with Genette's methods. The geographical obstacles in the novel are categorized, and the differences between the mappable "real geography" and the "narrative geography" in the novel are determined, examining the transformative effect of space on the characters. The study concludes that elements of physical geography break spatial continuity, making return impossible at both physical and perceptual levels. The transformation of space disrupts the perception of "home," turning the village into a space of rejection and the wilderness into a living space. The study argues that the geography in the novel is not passive scene; this shows that it is the main factor that guides the narrative and determines the fates of the characters.

Keywords: *Yılkı Atı*, Geographical Lock-in, Narrative Geography, Abbas Sayar, Literary Geography

* Sorumlu Yazar, Arş. Gör. Dr., Balıkesir Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Balıkesir/Türkiye. / Corresponding Author, Res. Assist., PhD, Balıkesir University, Faculty of Science and Letters, Department of Turkish Language and Literature, Balıkesir/Türkiye. E-mail: aydinguler@balikesir.edu.tr

** Doç. Dr., Balıkesir Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü, Balıkesir/Türkiye. / Assoc. Prof. Dr., Balıkesir University, Faculty of Science and Letters, Department of Geography, Balıkesir/Türkiye. E-mail: bekirderinoz@balikesir.edu.tr

Giriş

Türk romanlarında coğrafi mekân sık işlenilen bir kavramdır. Romanlarda mekân genellikle yorumlayıcı ya da tematik bir şekilde işlenmektedir. Romanlardaki fiziki coğrafya öğeleri çoğu zaman sadece birer tasvir ögesi düzeyinde kalmakta, topografik gerçek ile psiko-coğrafi işlev analizi yapılmamaktadır. Bu bağlamda Abbas Sayar'ın *Yılkı Atı* romanı yapılan çalışma için özel bir problem alanı oluşturmaktadır. Romana sadece edebî açıdan bakıldığında çoğunlukla yoksulluk, kırsal-toplumsal ilişkiler, insan-hayvan ilişkisi, vicdan-merhamet ekseninde okumalar yapılabilir. Ancak eser coğrafi perspektifle değerlendirildiğinde mevsimsel şartlar-topografya ilişkisi, dağ-tepe-vadi-nehir düzeni, mekânsal geçiş alanları ve tehdit-korku coğrafyaları gibi birbiriyle ilişkili yoğun bir coğrafi düzen ortaya çıkmaktadır. Eserde geri dönüşün anlamsız ya da işlevsiz hâle gelmesine neden olan etken de bu çok yönlü coğrafi düzendir.

Mekân birçok anlatıda hikâyenin (anlatının) ana aksını belirleyen bir aktör durumundadır. Mekân Türk romanında sadece bir dekor olmaktan ziyade, anlatının işleyen bir düzeneği olarak dikkat çekmektedir. *Yılkı Atı* romanında geri dönüşün imkânsız hâle gelmesi fiziki coğrafya ile anlatı mantığı arasında var olan yakın ilişki ile ortaya konulabilir. Bu sayede coğrafi kilitlenme kavramı anlaşılabilir bir biçimde açıklanabilmektedir. Dolayısıyla coğrafi yaklaşım Türk romanına yeni bir analitik katman eklemekte, romanlarda mekânın anlatıdaki işlevini fiziki coğrafya temeli üzerine oturtan, aynı zamanda kanıtlanabilir bir katkı sunmaktadır.

Bu çalışmanın temel araştırma sorusu *Yılkı Atı* romanındaki fiziki coğrafya şartlarının geri dönüş ihtimalini hem mekânsal hem de algısal düzeyde nasıl imkânsızlaştırdığıdır. Çalışmanın tezi *Yılkı Atı* romanında ortaya çıkan geri dönüşün olanaksız hâle gelmesinin durumunun romandaki karakterlerin iradesinden ya da tercihlerinden kaynaklanmadığı, aksine romandaki fiziki coğrafyanın geri dönüş fikrini hem mekânsal hem de algısal düzeyde engelleyerek bir “coğrafi kilitlenme” oluşturduğudur.

Yılkı Atı üzerine yapılmış çalışmalar linguistik, ideolojik, etik, sosyolojik, pedagojik ve coğrafi açılardan kapsamlı incelemeler içermektedir. Özellikle edebî metin incelemeleri, sosyoloji, felsefe ve coğrafya alanında yapılan çalışmalarda ortak bakış açısı geri dönüşün anlatıdaki kayboluşu çoğunlukla etik, psikolojik ve sembolik bir tercih olarak ele alınması, buna karşın coğrafyanın anlatıyı yönlendiren ve tek yönlü bir hareket üreten yapısal bir unsur olarak görmemesidir. İşaret edilen çalışmalarda mekân tematik veya sembolik açıdan değerlendirilmiş, anlatı içerisinde aktif bir unsur olarak ele alınmamıştır. Sosyal bilimlerin doküman incelemesi tekniğinin kullanıldığı ve verilerin disiplinler arası bir bakış açısıyla metin çözümleme yöntemine tabi tutulduğu bu çalışma ise *Yılkı Atı* romanında geri dönüşün bastırılması irade, etik tercih veya anlatısal rastlantı açısından değil, Orta Anadolu coğrafyasının sunduğu fiziki, iklimsel ve yapısal özelliklerin anlatı içinde ortaya koyduğu coğrafi kilitlenme kavramını merkeze alarak yeni bir bakış açısı sunmaktadır.

Roman, gençliğinde sahibi Üssüğünoğlu İbrahim'e büyük faydalar sağlamış, onun köyde itibar kazanmasına ciddi katkılar sunmuş Dorukısrak'ın, o yıl mahsulün az olması ve eldeki hayvanlara verilecek tahılların kış boyunca bütün hayvanlara yetmeyeceğinden dolayı yılkılığa ayrılmasını konu almaktadır. İbrahim, tahılların bütün hayvanlara yetmeyeceğini görünce yaşlanmış ve artık köydeki tarım işlerinin üstesinden gelemeyen Dorukısrak'ı istemeyerek de olsa yılkılığa ayırır. Yılkılığa ayrılan Doru önce köyden ayrılmak istemese de kendisine şiddet kullanılması sonucunda köyden ayrılarak dağları ve ovayı yeni yuvası olarak kabul etmek zorunda

kalır. Doru, zorlu kış şartlarında dağda bulunan yılıkılığa ayrılmış diğer atlarla karşılaşır, sürüye katılır, sürüyle mevsim koşullarına, doğaya ve doğadaki zorluklara beraber göğüs gerer. Bu süreçte zayıf düşer, bilincini yitirir ve bir köye girer. Doru'nun girdiği köyde Hıdır Emmi, Doru'nun imdadına koşar ve onun eski gücünü yeniden kazanmasını sağlayarak Doru'yu yine doğaya bırakır. Bu süreçte kış biter ve atının yaşadığını öğrenen Üssüğünoğlu İbrahim onu geri getirmek için Doru'nun tayını da bölgeye götürerek Doru'ya tuzak kurar. Ancak Dorukısarak, tayını da alarak doğaya karışır ve eski sahibine bir daha geri dönmez.

1. Mekânın ve Coğrafyanın *Yılkı Atı* Romanında Görünümü

1.1. Mekânın Anlatısal İşlevi

Edebiyatta mekân, sadece olayların yaşandığı fiziksel ve coğrafi bir dekor ya da fon değil; kimi zaman karakterlerin psikolojilerini de yansıtan, olay örgüsüne yön veren, sosyal ve ekonomik koşulları belirginleştirip zenginleştiren ve anlatıya atmosfer kazandıran işlevsel bir yapıdır (Özcan, 2024, s. 90). *Yılkı Atı* romanında mekân, her şeyden önce olay örgüsünü başlatan ve yönlendirici bir unsur olarak kurgulanmıştır. Romanda, Üssüğünoğlu İbrahim'in ahırındaki ekonomik yetersiz ve kışın çetin şartları, Dorukısarak'ın yılıkılığa ayrılmasına neden olmuştur. Burada mekânın olay örgüsünün oluşmasında başat faktör olduğunu kaydetmek gerekir. *Yılkı Atı*'nda hem mekân hem de zaman (mevsim) yönlendirici olarak görülmekte ve olayların ilerleyişine müdahale eden bir konumdadır (Demir, 2011, s. 169). Nitekim Üssüğünoğlu İbrahim'in ahırdaki saman ve arpanın öküzlere, taya ve Kırat'a anca yeteceğini düşünmesi ve bunun sonucunda Dorukısarak'ı mekândan uzaklaştırmasıyla yani mekânsal dışlama yoluyla romanın ana çatışması başlamıştır.

Mekânın yönlendirici işlevinin karşısında bir de engelleyici işlev bulunmaktadır. Bu işlev, kahramanları engelleyen bir mekânı yapılandırmaktadır. *Yılkı Atı*'nda doğa, Dorukısarak için hayatta kalmayı zorlaştıran bir mücadele alanına dönüşmüştür. Doğada yer alan topolojik ve iklimsel zorlukların yanı sıra kurtların varlığı, Dorukısarak'ı bir ölüm kalım mücadelesine itmiştir.

Coğrafi anlamda mekân birçok anlatıda sadece birtakım olayların geçtiği fiziki bir zemini ifade etmenin yanı sıra böyle durumlarda genellikle karakterlerin davranışını, zaman algısını, anlatılan hikâyenin yönünü belirleyen önemli bir unsurdur. Bu nedenle mekân sadece tipik “nerede” sorusunun karşılığı değildir. Mekân aynı zamanda “neden böyle oldu” ifadesini açıklar. Kültürel coğrafyacılar bu durumu “mekânın anlamsal ve deneyimsel bir yapı” olduğu ifadesi ile açıklarlar (Sauer, 1963, s. 321; Tuan, 1975, s. 12; Tuan, 1977, s. 13; Tuan, 1988, s. 8; Creswell, 2015, s. 16). Mekân geniştir, sınırları belli değildir, soyuttur ve güvenlikten yoksundur. Mekân üzerinde oluşturulan yer ise yaşantıyı önceler, tekrarlara sahne olur ve daha da önemlisi duygusal anlamda bağlanma içerir. Dolayısıyla Tuan'ın tarifiyle mekân anlam kazanınca “yer”e dönüşür (Tuan, 1977, s. 6). Başka bir deyişle de “yer” de anlamını kaybedince “mekân” hâlini alır. Bu bilgiden hareketle İbrahim'in köyünün Dorukısarak için “yer” olmaktan çıkıp “mekân”a dönüştüğü; doğanın da “mekân” olmaktan çıkıp “yer” hâlini aldığı söylenebilir.

Yılkı Atı romanının başlarında köy, köydeki ahır ve ahırın çevresi bir “yer” durumundadır. Bu “yer”ler, romanda güvenli, sınırları görünen, geleceği belirli, ani ölüm tehdidinden uzak, - insanlar için- medeni yerlerdir. Çatısı olan “yer”ler bir insan topluluğunun bulunduğu, örgütlü ve organize bir yaşamı temsil etmektedir. Bunun karşısı olarak romanda geçen ovalık alan, dağlık ve tepelik alanlar ise belirsizliği çağrıştıran, yönü belli belirsiz olan ve karakterlerin köye geri dönüşünü zorlaştıran bir “mekân”dır.

Sert kış şartları, kar, tipi, rüzgârlar ve arazideki kurt gibi yırtıcı hayvanların tehdidi hep “açık alan” veya “mekân” imgesiyle işlenir. Dolayısıyla romanda açık alanlar (mekân) güven duygusundan yoksundur. Söz konusu mekânlar aynı zamanda romanda karakterlerin iç dünyasını yansıtabilir. Tuan böyle alanları “duygusal mekân (affective space)” kavramıyla açıklamaktadır (Sauer, 1941, s. 10; Relph, 1973, s. 5; Tuan, 1979a, s. 399). Yazar, *Yılkı Atı* romanındaki yer ve mekân ayrımını anlatıdaki dramatik gerilimi başlı başına coğrafi bir eksen üzerinden kurmaktadır.

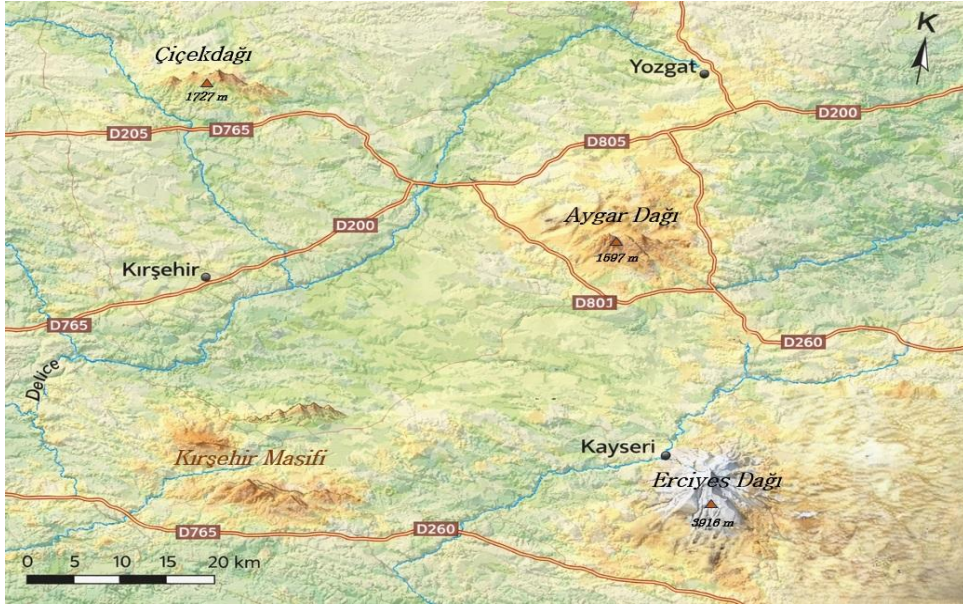
Yılkı Atı romanında mekân, anlatının zeminini oluşturmanın yanında karakterlerin sergiledikleri eylemlerin belirleyici unsurudur. Karakterlerin nereye nasıl gideceği, ne kadar zamanda gideceği, nerede duracağı, nereye sığınacağı gibi durumlar mekân ve mekân üzerindeki coğrafi olaylarla yakından ilişkilidir. Bu nedenle romanda mekân öncelikle eylemsel açıdan belirleyicidir. Romandaki hareketi insan iradesinin yanı sıra fiziki coğrafya şartlarının yönlendirdiği açıkça görülmektedir.

Romanda mekânın bir diğer anlatsal işlevi zaman ile ilgilidir. Zaman algısı mekân üzerinde dönüşür. Romandaki kış mevsiminin ağır şartları, mekânsal geçişleri kapatması durumu, böyle durumlarda âdeta zamanın durması, günlerin ilerlemesine rağmen mekânın hâlâ olduğu yerde kaldığı hissi, zamanın aslında ilerlediğini ancak bunun romandaki karakterler açısından herhangi bir yol ya da çıkış üretmediğini göstermektedir.

Yılkı Atı romanında mekânın geri dönüş fikri üzerinde törpüleyici bir etkisi de vardır. Romandaki mekân doğası gereği zorlu bir coğrafyadır, koşulları sert ve acımasızdır. Dolayısıyla zorlu coğrafya geri dönüş olanaklarını azaltmaktadır. Ancak romandaki bu zorlu coğrafi mekân aynı zamanda zihinsel ve algısal düzeyde de geri dönüşe ihtimal vermez. Ovalar, dağlar, tepeler, nehirler ve bunlar arasındaki geçişler *Yılkı Atı* romanında yön duygusunu pekiştirmez; aksine aşındırır. Hareket romanda hep ileriye doğru zorlanır, geri dönüş fikri mekân tarafından törpülenir. Dolayısıyla gerçek coğrafi yapı ile romandaki karakterlerin zihnindeki coğrafya farklıdır. Romandaki karakterlerin zihinlerinde kurguladığı haritada geri dönüş fikrinin izleyeceği yollar mekânsal unsurlar tarafından silikleştirilmiştir.

1.2. Gerçek Coğrafya ve Anlatı Coğrafyası Ayrımı

Gerçek coğrafya kavramı nesnel dünyayı ifade etmektedir. Dış dünya olarak bilinen, haritalandırılabilir, ölçülebilir, belirli geometrik özelliklere sahip olan bir mekânı ifade eder. Romanda bu mekân, Orta Anadolu’da yer alan bozkır düzlüklerinden oluşan, etrafı yüksek dağlarla çevrili bir alana karşılık gelmektedir. *Yılkı Atı* romanında yer alan bu gerçek coğrafi nirengi noktaları (dağ, tepe, nehir, yol vb.) romanın aslında hayali bir coğrafyada kurgulanmadığını, gerçek bir coğrafi zemin üzerine kurulduğunu göstermektedir. Çiçek Dağı, Aygar Dağı ve Erciyes Dağı gibi gerçek fiziki coğrafya unsurları hem ölçülebilir hem de haritalandırılabilir unsurlar olarak okurun karşısına çıkmaktadır. Aşağıda romandaki olayların geçtiği gerçek coğrafi alan haritalandırılmıştır (Harita 1).

Harita 1. Yılkı Atı romanının fiziki coğrafya haritası

Anlatı coğrafyası mekânın işlevsel anlamda dönüşümü ile ortaya çıkan coğrafya olarak tanımlanabilir. Yılkı Atı romanında coğrafi zemin bir sahne olmasıyla birlikte romanda yer alan fiziki coğrafya unsurları aslında anlatı ile birlikte her an, her olayda yeniden kodlanmaktadır. Bu kodlama neticesinde fiziki coğrafya unsurlarından olan dağlar, tepeler, platolar, ovalar ya da nehirler romanda geri dönüşü imkânsızlaştıran birer nesne hâline gelirler. Tam olarak bu noktada gerçek coğrafya ile anlatı coğrafyasının birbirinden ayrıştığı söylenebilir (Tablo 1). Nitekim normal şartlarda fiziki coğrafya unsuru olan ve yükseltisi en az olan ovalar ulaşımı kolaylaştıran alanlardır. Ancak romanda ovalık alan, kaybolmanın mekânı hâline gelmektedir. Yönünü kaybetmenin, dağılmanın, hiçliğe savrulmanın mekânı olarak ovalar birer anlatı coğrafyasına dönüşmektedir. Benzer durum diğer coğrafi birimlerde ve olaylarda da görülmektedir. Örneğin dağlar da romanda aşılabilir engeller, sınırlar çizmektedir. Aynı şekilde geçici karakter taşıyan mevsimsel özellikler olan kar, fırtına, ayaz, rüzgâr gibi coğrafi unsurlar romanda mekânsal sürekliliğin kırılması olarak yansıtılmaktadır. Ortaya çıkan bu yeni mekân, Bachelard'ın “mekânın poetik yoğunlaşması” kavramıyla uyumludur ve burada artık nerede bulunduğu değil, neden dönülemediği önem kazanmaktadır (Bachelard, 1964, s. 39). Romanda gerçek coğrafya ile anlatı coğrafyası arasındaki farklılık aslında Doru'nun neden bir türlü eve varamadığını açıklayan veri kümesini oluşturmaktadır.

Tablo 1. Yılkı Atı romanında gerçek coğrafya ile anlatı coğrafyası ilişkisi

Fiziki Coğrafya Unsuru	Gerçek Coğrafya	Anlatı Coğrafyası	Dönüşüm
Kar ve Tipi	Yağış rejimi, atmosferik olay	Baskı unsuru	Yön duygusunun kaybolması, geri dönüşün ortadan kalkması
Tepe	Jeomorfolojik birim, hafif yükselti alanı	Yer/Mekân eşiği	Yönlendirilmiş mekân ile belirsiz mekân sınırı
Dere ve Irmak	Hidrografiya unsuru	Fiziki direnç alanı	Aşılabilir engel, geçince geri dönülemez alan, eşik
Bozkır (Step)	Bitki örtüsü, ekosistem, geniş iç ova	Özgür, güvensiz, yabancı yer	Aidiyetin kaybolması, yersizleşme, mekân korkusu
Vadi	Akarsu yatağı	Karakterin içine düştüğü boşluk, kuyu	Mekânsal süreklilik kırılması, karakterin kaybolması

Dağ	Jeomorfolojik birim, yükselti alanı	Geri dönüşün engeli, sınır, izolasyon	Belirsiz uzak, geri dönüşün kırılması
Köy	Yerleşim birimi, kırsal yerleşme	Güvenli alan, aidiyet, yer, eşik, düzen, tokluk, barınma, red alanı (daha sonra)	Yuva'dan erişilemeyen yere dönüşüm, geri çağırmayan yer
Ova	Az yükseltili çöküntü alanı, tarım alanı, depresyon	Yön duygusunu aşındıran mekân, izlerin silicisi, dönüşü zorlaştıran	Geri dönüşün anlamsızlaşması, belirsizlik, ölçüsüzlük, dağılma
Rüzgâr, Ayaz	Atmosferik olay, klimatolojik unsur	Yolu örten, hareketi dayatan, kuytuyu aratan	Algısal mekân bozucu, termal-bedensel engel, mekânsal homojenleştirici
Yabani Yaşam (Kurt, Çakal vb.)	Ekosistem, fauna, biyocoğrafya	Tehlike, korku mekânı, sınır, eşik, tekinsizlik, ölüm	Koridor kapatıcı, planlı dönüş karşıtı, kaçınma ve savunma, kısır güzergâh, kilitlenme

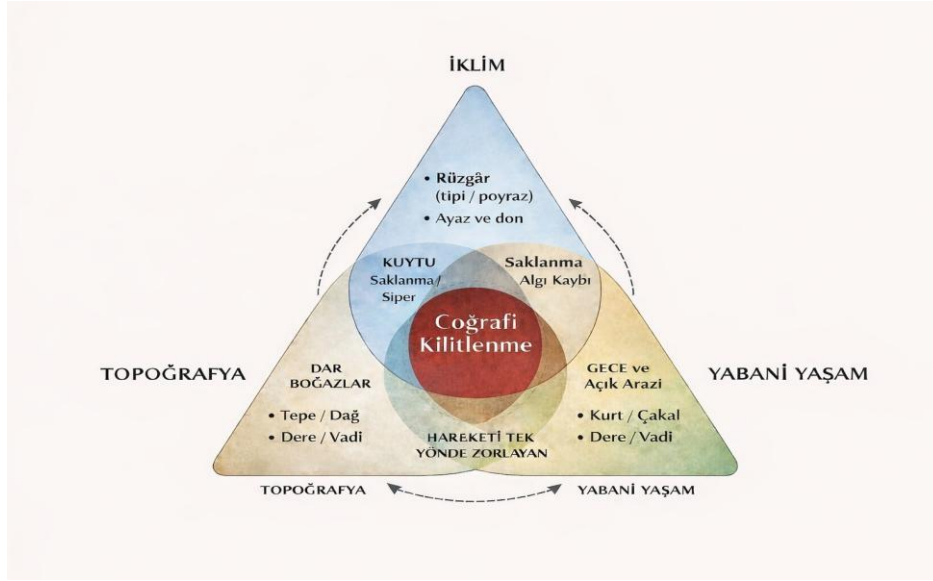
1.3. Coğrafi İmkânsızlık

Coğrafi imkânsızlık (diğer adıyla coğrafi engel) canlılar için hareket etmeyi yavaşlatan, harcanan enerjiyi arttıran, güvende olma-beslenme-barınma şartlarını zorlayan bir süreç olarak tanımlanabilir. Bu nedenle aslında coğrafi imkânsızlık kavramı “yer deneyimini yeniden kurmak” anlamına da gelmektedir. Tuan’a göre bu durum yerin sadece basit bir konum olmadığını, yerin deneyimlerle gerçeklik kazandığını göstermektedir (Tuan, 1979b, s. 87) Coğrafi imkânsızlık *Yılkı Atı* romanında en görünür hâli ile topografik engellerin (dağ, tepe, plato, nehir, vadi vb.) hareketi sınırlandırması olarak algılanabilir. Böyle bir imkânsızlık çoğu durumda mutlak bir imkânsızlığı ifade etmek için kullanılmaktadır. Ancak *Yılkı Atı* romanındaki coğrafi imkânsızlık, mutlak bir coğrafi imkânsızlık hâli değildir. Aksine romanda geri dönüş teorik olarak aslında mümkündür. Ancak geri dönüş işlevsiz olduğu için, aynı zamanda anlamsızdır. Dolayısıyla romanda yer alan karakterlerin geri dönmemesi bir dağın aşılammaması, bir nehrin ya da bir yolun geçilememesi ile ilgili değildir. Romanda geri dönüşü imkânsız kılan asıl unsur geri dönüşün coğrafi olarak anlamlı olmamasıdır. Romanda coğrafi imkânsızlık mekânsal sürekliliğin kırılması anlamına gelmektedir. Çünkü mesafeler net değildir, ölçülemez, yönler belli değildir ve mevsimsel kapanma hâli söz konusudur. İşaret edilen tüm nedenlerden hareketle romanda geri dönüş artık bir tercih olmaktan çıkmıştır. Tuan’ın ifade ettiği (1975, s. 165) anlam üretecek bir “yer”in yokluğu dönüşü engelleyen ana nedendir. Romandaki coğrafi imkânsızlık coğrafi oluşumların aşılammaması durumunun ötesinde, karakterin aidiyet hissettiği alandan soyutlanarak hiçliğe doğru itilmesi şeklinde ortaya çıkmaktadır.

1.4. Coğrafi Kilitlenme

Coğrafi kilitlenme en temel anlamıyla fiziki coğrafya yapısının ortaya çıkardığı bir imkânsızlık hâlidir. *Yılkı Atı* romanında coğrafi kilitlenme romandaki karakterin mekân üzerinde başladığı yere geri dönememesini ifade etmektedir. Bu kilitlenme, üstesinden gelinemez bir engel durumu olarak algılanmamalıdır. Teorik olarak romanda coğrafi kilitlenme, aşılabılır bir durumdur ancak geri dönüşün işlevini ve önemini kaybetmesi, geri dönüşü anlamsızlaştırmaktadır. Mekân, roman boyunca karakterin iradesine katı katıya karşı gelen fiziki bir yapı değildir. Mekân; esasen yönü belirlediği, süreklilik hâlini bozduğu, pratik anlamda sürdürülebilirliği sunmadığı ve geri beslemeyi kestiği için geri dönüşe izin vermez. Romanda ortaya çıkan dramatik durumu aslında coğrafya yaratmamıştır. Coğrafya bu dramatik sonucun kaçınılmaz bir hâle gelmesine neden olmuştur. Dolayısıyla geri dönüşün imkânsızlığı meselesi bir irade ya da duygu durumundan

ziyade, iklim-topografya ve yabani yaşamdan (fauna tehdidi) oluşan üçlü bir mekânsal sonuç olarak görülmelidir (Şekil 1).

Şekil 1. Yılkı Atı romanında coğrafi kilitlenme kavram şeması

Yılkı Atı romanı Orta Anadolu'nun tipik coğrafi şartları üzerine kuruludur. Bu şartlar daha ziyade etrafı yüksek dağ ve tepelerle çevrili, derin şekilde yarılmış vadilerin eşlik ettiği geniş bozkır (step) alanlardan oluşmaktadır. Bu şartlarda kış mevsiminde gerek topografik şartlar gerekse de iklimsel şartlar nedeniyle yükseklerde yaşamak oldukça zordur. Karasal iklim şartlarının ağır şekilde hissedildiği bu topraklarda kışın yükseklerden daha alçakta bulunan ovalara inmek binlerce yıldır alanda sürdürülegelen geleneksel bir yaşam şeklidir. Romanda da atların kışın ovaya inmesi bir tercih değil, temel bir zorunluluk hâlidir. Ancak kış mevsiminin bitiminde, özellikle de ilkbahar mevsimiyle beraber söz konusu hareketin ters yönde gelişmesi beklenir. Romanda bu geri dönüş mekanizmasının işletilmediği görülmektedir. Dolayısıyla romanda döngüsel değil, tek yönlü bir anlatı coğrafyasının ortaya çıktığı görülmektedir.

İşaret edilen duruma bir tek istisna vardır ki o da Doru'nun sürüsüyle bağımlı koparıp yalnız kaldıktan sonra açlık, hastalık ve soğğun etkisiyle yarı bilinçli bir hâlde Hıdır Emmi'nin olduğu köye gitmesidir. Bu hareketin sebebi fiziksel tükeniş ve sığınma zorunluluğudur. İşaret edildiği üzere temel sorun kışın oluşturduğu zorlu şartlar etkisiyle yolların kapanması değildir, atın yarı bilinçli bir hâlde bile başka bir köye ulaşabilmektedir. Ancak coğrafyanın ortaya koyduğu yapısal anlamda belirleyici şartların, sosyal ve ekonomik yapıyı kilitleyerek vicdani ve sosyal kabul gibi geri dönüş yollarını kapatması burada coğrafi kilitlenmenin esas sebebi olarak romanda okurun karşısına çıkmaktadır. Coğrafi kilitlenmenin bir diğer görünümü de dağda özgürleşen, ontolojik açıdan sosyal ölüm, dışlanma ve güvensizlik durumlarını aşan Dorukısrak'ın artık köyde kalmak veya bulunmak için bir sebep görmemesi veya özellikle tayını da yanına aldıktan sonra köyün kendisi için anlamsızlaşmasıdır. Bu durum da doğanın Dorukısrak gözünden anlamının boş ve tehlikeli durumundan yeni yuva, kabul görülen yer olarak güncellenmiş olduğunu işaret etmektedir. Başka bir ifadeyle doğa Dorukısrak'a sağladıklarıyla köye dönüşü anlamsızlaştırmış ve atı mevcut yaşam alanı içerisine kilitlemiştir. Böylece coğrafi kilitlenme yalnızca mekânsal değil aynı zamanda varoluşsal bir süreklilik hâline de getirilmiştir. Bu bağlamda coğrafi kilitlenme, köyden dışarıya zorunlu bir çıkış ile köye geri dönüşün anlamsızlaşması arasında kurulan çift aşamalı bir süreç olarak anlaşılmalıdır.

2. *Yulki Atı*'nda Fiziki Coğrafyanın Anlatısal İşlevleri

2.1. Romanda Fiziki Coğrafya Özellikleri ve Sınıflandırılması

Romanda geri dönüş mekanizmasını kapatan fiziki coğrafya unsurları mevcuttur. Bu coğrafi unsurlar incelendiğinde, bunların tekil bir engel olmadığı görülmektedir. Romanda geri dönüşün imkânsızlığı birbirleriyle eklemlenen coğrafi engeller üzerinden okunmalıdır. Bu engeller başlıca altı grupta toplanabilir.

Bunlardan ilki iklimsel engellerdir. Romanda sık sık (özellikle beşinci ve altıncı bölümlerde) iklimsel olaylardan bahsedilmekte, fırtına, ayaz, poyraz, tipi gibi ifadeler kullanılmaktadır. Adı geçen iklimsel olayların romanda meydana gelen hareketi yönettiği görülmektedir. Örneğin romanda zaman zaman tipi nedeniyle yön kaybolmaktadır. Yön duygusunun ortadan kalkması mekânsal homojenleşmeyi beraberinde getirmekte ve geri dönüş bir yol olmaktan çıkmaktadır. Bu durum Tuan'da "yönsüzleşme" olarak ifade edilmektedir (Tuan, 1998, s. 2). Tuan'a göre birey bu durumda artık nerede bulunduğunu değil, nerede bulunmadığını deneyimlemektedir. Romanda bu durum özellikle poyraz ve tipinin beraber etkilediği sahnelerde (Sayar, 1981, s. 49-62) belirgin şekilde hissedilmektedir. Yazar bu durumu şu cümlelerle ifade etmektedir: "Duyduk, rüzgâr efendi duyduk. Kış geliyor diyorsun... kış geliyor. Hem de zorlusundan (Sayar, 1981, s. 4)". "Köy, bir büyük mapusane... Ne yol bırakır ne bel... Sanarsın bir dünya düz ayak olmuş" (Sayar, 1981, s. 34). "Her taraf buz, ayaz kesiliyordu. Bugün beyazın adaleti ovayı tepelere, dağlara benzetecekti" (Sayar, 1981, s. 41). "Fırtına sargındı. Hırsını kolay kolay yeneceğe benzemiyordu. Her köy büyük bir mapushane, her ev kapısı kilitli koğuşa benziyordu" (Sayar, 1981, s. 48). Bu cümlelerde ifade edilen durumda geri dönüş sadece zor değildir, aynı zamanda coğrafi olarak anlamsızdır.

Romandaki ikinci engel mevsimsel kapanma durumudur. Kış mevsimi romanda kendini derinden hissettirmektedir. Romanda kış mevsimi sadece bir mevsimsel periyot olmasıyla birlikte kış mevsimi aslında romanın geçtiği coğrafi mekânın kullanılabilirlik durumunu yakından etkilemektedir. Nitekim kış mevsimi romanda birçok bölümde coğrafi unsurlar olan dağ, köy, tepe gibi alanlar arasındaki hareketi doğrudan kısıtlamaktadır. Bu kısıtlama hâli romanda bir ertelemeyi meydana getirmemekte, romandaki anlatının yapısal olarak askıya alınmasına neden olmaktadır. Bu askıya alma hâli romanda geri dönüşü de anlamsız hâle getirmektedir. Relph bu askıya alınma durumunu "mekânın işlevsel erişilebilirliğini yitirmesi" olarak ifade etmektedir (Relph, 1976, s. 5).

Üçüncü coğrafi engel arazinin topografik yapısıdır. Romanın geçtiği mekânda sürekli bir hareket vardır. Romandaki hareketlilik genellikle yüksek alanlardan daha alçak alanlara doğru bir seyir izlemektedir. Romanda yüksek dağlık alanlardan daha alçakta bulunan ovalık alanlara iniş sürekli bir akış hâlinde görülmektedir. Ancak bu durumun tersi bir hareketlilik kurgusu bulunmamaktadır. Bu durum romanda topografik yapıda tek yönlü bir hareket mekanizması olduğunu göstermektedir. Topografya üzerinde gerçekleşen bu tek yönlü akış durumu aynı zamanda topografya ile simetrik bir ilişkinin kurulamadığını göstermektedir. Coğrafi olarak simetrik olmayan bir topografya ilişkisi geri dönüşü de anlamsız hâle getirmektedir. Romanda dağlar, vadiler, yüksek tepeler aşılmaz fiziki coğrafya engelleri değildir. Ancak tek yönlü topografik akış teorik olarak mümkün gibi görünse de coğrafi olarak pratikte anlamsız hâle gelmektedir.

Romanda dördüncü coğrafi engel hidrografiya unsurlarıdır. Irmak (nehir) romanda yer yer aşılabilir bir coğrafi engel olarak görülmektedir. Ancak ırmak romanda geri dönüşe hizmet etmez, geri dönüşü tamamlamaz. Romanda ırmağın geçilmesi önemli bir eşiği geçmek olarak değerlendirilmektedir. Dolayısıyla bu eşiği geçmek demek, geri dönüşten de vazgeçildiği, geri dönüşün anlamsızlaştığı anlamına gelmektedir.

Beşinci engel grubu biyolojik tehditlerdir. Bu tehditlerin başında coğrafya üzerinde yaşayan kurt, çakal, tilki, ayı vb. canlılar temel tehdit unsurları olarak yer almaktadır. Coğrafi ortam canlı ve cansız birçok unsurdan oluşmakta ve cansız olduğu kadar canlı tehlikeleri de barındırmaktadır. Buna dair romanda Sayar, şu cümlelere yer vermiştir: “Kulaklarda fırtınanın ıslığı gerisinden bir ses dolaştı. Canavar uluyordu (1981, s. 41)”. “Kar tozuntusu ardında üç canavar gördüler. Üç boz kurt, üç iri, üç korkusuz kurt duruyordu karşılarında (1981, s. 44)”. “Günü değil ya, bir de bir kurdun gözüne çarparsa? Kurbanlık koyun gibi eli ayağı bağlı teslim etmiş oluruz canavara... (1981, s. 21)”. Bu tehlikeler coğrafi bir ortamda ortaya çıktığında o alanın geçilmesini de zorlaştırmakta ve geri dönüş fikrini ertelemeye ya da ortadan kaldırmaya neden olabilmektedir. Tuan bu durumu “mekân korkusu (topophobia)” olarak ifade etmekte ve sınır çizici özelliği olduğundan bahsetmektedir (Tuan, 1979b, s. 3-18; Tuan, 1998, s. 8). Romanda yırtıcı hayvanların korkusu bir sınır çizici faktördür ve harekete karşı bir direnç oluşturmaktadır.

Altıncı engel ise coğrafi yerleşim dokusu ve beşerî engellerdir. Romanda coğrafi engel durumu köye yakınlaşmayla doğru orantılı şekilde işlemektedir. Köye yaklaşan karakter, köye yaklaştıkça coğrafi açıdan imkânsızlığı da derinden hissetmektedir. Nitekim ev (yuva) ile vahşi doğa (yaban) arasındaki en net beşerî engel “kapı”dır. Sürgülü kapılar, kapının kapatılması sert bir beşerî engeldir, sınırı doğrudan çizmektedir. Romanda bu engel “Evin önüne geldi. Başı ile kapıyı itti... Ama bu kez kapı açılmadı” (Sayar, 1981, s. 14); “Yok, kavak tahtasından yapılmış eğri büğrü kapı, kale kapısına dönmüştü...” (Sayar, 1981, s. 15); “Kapıyı kırıp da içeri girecek aklınca... Hööst, höst... İbrahim karşısına geçti ve meses'i alını ortasına indirdi” (Sayar, 1981, s. 21) gibi cümlelerle ifade edilmektedir. Böylece kapı, artık insan yapımı bir eşya olmaktan çıkıp Doru'yu doğaya ulaşmaya mecbur bırakan bir nesneye dönüşmüştür.

2.2. Mekânsal Süreklilik Kırılmalarının Tespiti

Mekânsal süreklilik kavramı coğrafi açıdan kesintisiz ulaşımı, iletişimi ve etkileşimi ifade eder. Süreklilik; topografya ile birlikte iklimsel, ekolojik ve hidrografik özellikler gibi diğer coğrafi faktörler ile de ilgilidir. Mekânsal süreklilik mekân üzerinde ilerleme ve geri dönüşler dahil güvenli bir sistemi ifade eder. Tuan bu durumu mekânın tekrarlara açık olması ve yönelime izin vermesi durumunda yere dönüşeceği üzerinden işlemektedir (1979a, s. 418). Eğer mekân üzerinde süreklilik hâli bozulursa bu durumda mekân deneyimlenen ama sahiplenilemeyen bir alana dönüşür (Tuan, 1975, s. 165, 1979a, s. 419). Bachelard'ın (1958, s. 5) “korunmuş mekân” kuramında da benzer bir tespit vardır. Karakterin aidiyet hissettiği yer ile dışlandığı mekân arasında ontolojik bir kopuş ortaya çıkmaktadır.

Yılki Atı romanındaki mekânsal sürekliliğe ait kırılmalardan ilki topografik kırılmadır. Romanda adı geçen dağ, tepe ve vadiler köy (yani anlamlı yer) ile bozkır sahası (yani mekân) arasında süreklilikte bir kırılmaya neden olmaktadır. Romanda İbrahim Mustafa'ya atı tepeye kadar sürmesini ve daha sonra atı orada bırakmasını söylemektedir. Mustafa atı bırakır ve döner. Ve at bırakıldığı arazide dar, küçük bir vadi ile karşılaşır. Kısırak karanlığın, büyük sessiz boşluğun ortasında başını toprağa doğru uzatır (Sayar, 1981, s. 15). Burada coğrafi birimler olan dağlık ve

tepelik alanlar Doru'nun zihninde bilinmeyen alana karşılık gelmektedir. Vadi karanlık, sessiz ve derindir. Dolayısıyla artık bu mekân Tuan'ın tarif ettiği (1979a, s. 400) “yönlendirilmiş mekân” olmaktan çıkmıştır. Ortaya belli belirsiz, yabancı ve boşluğun hâkim olduğu yeni bir mekân çıkmıştır.

Romanda ova merkezli mekânsal süreklilik kırılmaları da görülmektedir. Romanın ilk bölümlerinde ana karakterin hareketinin daha ziyade ova merkezli olduğu açıktır. Ovalar coğrafi anlamda hareketin yatay yönlü olarak kurgulandığı yükseltisi çevresine göre daha az olan alanlardır. Ovalarda genellikle yön duygusu hâlâ geçerlidir, canlıdır. Dolayısıyla ovalık alanlarda mekânın tekrar edilmesi, tekrar deneyimlenmesi mümkündür. Ancak bu durum romanın ilerleyen bölümlerinde değişmektedir. Romanda yer alan “Azgın tipi yılıkıkları bir yerde durdurmuyordu. Bir kuytudan diğerine telaşlı bir yolculuk başladı” ifadesi ovanın artık istikrarlı, güvenli ve tekrar deneyimlenebilir bir alan olmaktan çıktığını göstermektedir (Sayar, 1981, s. 52).

Yılık Atı romanında dikey yönlü mekânsal kırılmalar da görülmektedir. Romanda yılık atlarının daha yüksekçe alanlar olan dağlara ve tepelere doğru çıkmaları (çıkma zorunda kalmaları) durumu aynı şekilde bir mekânsal kırılmayı işaret etmektedir. Nitekim söz konusu bu dikey hareket zorunlu olarak gelişmiştir, yükseklerde çıkılan alan seçilmiş bir mekân değildir, olumsuz koşulların neticesinde ortaya çıkan dayatılmış bir mekândır. Bu durum romandaki “Düzlük çat ayazdı. Böyle havalarda, tepeler daha ılık olurdu.” ifadesinden açıkça anlaşılmaktadır (Sayar, 1981, s. 52). Sauer, kültürel peygamber kavramını açıklarken “çevrenin yalnızca bir sahne olmadığını, aynı zamanda çevrenin eylemi belirleyen bir güç olduğunu” vurgulamaktadır (1963, s. 25). *Yılık Atı* romanında coğrafi yapı mekân üzerindeki hareketi yönlendirmekte ama geri dönüşü garanti etmemektedir.

Coğrafi ortamda yer alan dere yatakları, vadiler, geçitler daha keskin ve net kırılmalar oluştururlar. Romanda bu durumun etkileri hissedilmektedir. Doru'nun romanda dereyi geçmesi bu açıdan önemli bir gösterge olup, belirleyici bir gelişmedir. “Su, sıcak geldi ayaklarına... Güçlük çekmeden karşı kıyıya geçti.” ifadesi (Sayar, 1981, s. 55) geri dönüş açısından önemli bir eşiğe karşılık gelmektedir. Burada Tuan'ın (1975, s. 387) tarifiyle mekân artık “geri çağrılabilen bir yer” olmaktan çıkarak, yeni bir var oluşa dönüşme zorunluluğu göstermektedir.

Romanda mekânsal süreklilik açısından döngüsellik durumu da önemlidir. Çünkü döngüsellik, sürekliliğin temel göstergelerindendir. Romanda coğrafi ortamda yer alan aynı alana tekrar dönebilme, coğrafi mekânı tekrar tekrar deneyimleyebilme sürekliliği beraberinde getirmektedir. Romanda kimi zaman da “Bir aşağı bir yukarı dolaşıp durdular.” (Sayar, 1981, s. 63) şeklinde yer alan ifadeler ilk bakışta döngüsellik çağrıştırır gibi görünmektedir. Bu durum aslında mekânsal bir sıkışmayı ifade etmektedir. Burada hareket vardır ancak bu hareket belirli bir güzergâh üzerinde süreklilik sağlamaz. Creswell böyle mekânsal sıkışmalara maruz kalan alanlardaki kısır hareket döngüsünün bir “yer” üretmediğini, aksine “yer kaybı”na yol açtığını ifade etmektedir (2015, s. 26).

Romanda mekânsal sürekliliği bozan bir başka unsur doğanın barındırdığı tehlikelerdir. Özellikle kar, tipi, fırtına gibi atmosferik tehlikelerin yanı sıra kurt saldırısı gibi faunaya ait tehlikeler mekânsal sürekliliği hem fiziksel hem de algısal açıdan bozmaktadır. Dolayısıyla mekânda algının sürekliliğinin bozulduğu yerlerde Bachelard'a göre artık mekân barınabilir olmaktan uzaktır (1958, s. 32). *Yılık Atı* romanında geri dönüşün imkânsız hâle gelmesi temelde

söz konusu mekânsal sürekliliğin bozulmasından kaynaklanmaktadır. Coğrafi yapı burada bir metafor olarak değil, aslında işleyen bir sistem olarak kendini göstermektedir.

3. *Yılkı Atı* Romanına Anlatıbilimsel Bir Bakış

3.1. Gidişin Anlatıbilimsel Ayrıntılandırılması

Yılkı Atı romanında olayların dışında yer alan ve hikâyeye karakter olarak katılmayan bir anlatıcı görülmektedir. Bu anlatıcı, Genette'in terminolojisinde dış öyküsel- öykü dışı (ekstradiegetik-heterodiegetik) anlatıcıya karşılık gelmektedir (2020, s. 244). Heterodiegetik anlatıcı, anlatı içinde bir kahraman olarak görülmeyen bir anlatıcıyı temsil ederken ekstradiegetik anlatıcı ise kahraman olarak görülmemesine rağmen anlatının tamamına hâkim olan anlatıcıyı işaret etmektedir.

Anlatıcı, olaylara ve karakterlerin iç dünyalarına tam anlamıyla hâkimdir. Üstelik sadece insanların değil, hayvanların da zihnini okuyabilmektedir. Söz gelimi anlatıcı Üssüğünoğlu İbrahim'in Dorukısarak'la ilgili düşüncelerini ve can sıkıntısını okura aktarırken Çılkır'ın Demirkır'la mücadelesini kaybettikten sonra Dorukısarak'tan utandığını ve yüreğine acı bir keder oturduğunu okura sunmaktadır.

Karakterlerin iç sesleri ve duyguları, anlatıcının sesiyle birlikte verilmektedir. İbrahim'in yoksulluğa karşı gösterdiği hırs ve hırsın bir sonucu olarak Dorukısarak'ı yılmıya ayırışı, diğer köylülere ve millete karşı verdiği tepki anlatıcının sesine yerleşmiş durumdadır.

Anlatıbilim çerçevesinde zaman, olayların kronolojik sırasını (öykü zamanı) ile söz konusu olayların metinde veriliş sırasını (söylem zamanı) işaret etmektedir (Dervişcemaloğlu, 2016, s. 161). *Yılkı Atı* romanı, genel itibarıyla kronolojik bir çizgide ilerlemekle birlikte Dorukısarak'ın geçmişine yer vermesiyle analepsis örnekleri içermektedir. “Bu gün köyde kime sorarsanız ‘On, on iki yıl önce Dorukısarak’ı tutan bir at yoktu bu bölgede’ diyeceklerdir” (Sayar, 1981, s. 22) cümlesinden sonra Doru'nun geçmişinin anlatılması analepsisin somut örneğini teşkil etmektedir. İşaret edilen pasajda anlatıcı, atın yılmıya bırakıldığı şimdiki zamandan uzaklaşarak önce Dorukısarak'ın doğumunun öncesine, ardından da atın altın çağına dönmektedir. Anlatıcının atın doğumunun da öncesine gitmesi yani ana hikâyenin başlangıcından öncesine değinmesi nedeniyle Genette'in dışsal analepsis kavramına uygunluk göstermektedir. Dışsal analepsise yer veren yazar bu kısımda Dorukısarak'ın annesi Kısarak'ın bir doru at ile çiftleşmesinin sonucunda Dorukısarak'ın doğduğundan ve kısarak büyüyüp üç yaşına geldiğinde köyün en hızlı ve gösterişli atı olduğundan bahsedilmektedir. Dorukısarak'ın bu özellikleri sayesinde pek çok yarış ve başarı kazanması, İbrahim'e sağladığı faydalar üzerinden İbrahim için ne denli değerli olduğuna yer verilerek Dorukısarak'ın içinde bulunduğu trajik durum derinleştirilmiştir.

Anlatıbilim kaynaklarında işaret edilen özet ve sahne kavramları ise *Yılkı Atı*'nda dengeli bir biçimde kullanılmıştır. İbrahim'in harman zamanı ve kışa hazırlığı, Dorukısarak'ın analepsis yöntemi ile geçmişe gidilen altın çağını işaret eden beş yılı vakaları doğrudan etkilemeyen nitelikte olduğu için bu bölüm özet hâlinde geçilmektedir (Sayar, 1981, s. 5-11). İşaret edilen parçalarda söylem zamanı, öykü zamanına nispetle çok daha kısadır (Genette, 2020, s. 92). Buna karşılık Dorukısarak'ın içinde bulunduğu at sürüsünün kurtlarla mücadelesi (Sayar, 1981, s. 44-47) gibi dramatik anlar sahne tekniğiyle, bir başka deyişle anlatı zamanı ile öykü zamanının eşitleneceği bir biçimde okura detaylı bir şekilde sunulmuştur.

Yılkı Atı romanında anlatı hızını etkileyen diğer bir faktör ise mola kavramıdır. Anlatıcı, anlatının belirli kısımlarında fırtınanın ve doğanın tasvir edildiği bölümlerde olay akışını durdurarak acı yel, toz hâlindeki kar, azgın tipinin (Sayar, 1981, s. 52-53) detaylarına ağırlık vererek atların hayatta kalmaya çalıştığı atmosferi okura yoğun bir şekilde betimlemektedir.

Anlatının perspektifi, metinde kimin gözünden görüldüğünü ifade etmektedir. *Yılkı Atı*'nda odaklanmanın Üssüğünoğlu İbrahim ile Dorukısarak arasında gidip gelmesi değişken odaklanmanın kullanıldığının bir göstergesidir. Başlangıçta Üssüğünoğlu İbrahim'in zenginlik hayali, ardından gitgide artan ekonomik kaygı iç odaklanma ile okura aktarılırken devamında Dorukısarak'ın yıldıya ayrılmasıyla odak, atın duysal ve duygusal dünyasına kaymaktadır. Öte yandan anlatıcı, Üssüğünoğlu İbrahim'in nankörce davranışını ve köylülerin ona bu açıdan bakışını aktarırken nesnel bir dış odaklanma kullandığını hissettirmekle birlikte karakterlerin içsel acılarını yansıtmakta mimetik (göstermeci) bir tavır sergilemektedir.

Karakterlerin anlatıdaki varlıkları anlatıbilimin temel parametrelerinden birini oluşturmaktadır. Bu romanda da insan karakterlerin yanı sıra hayvanlar da birer karakter olarak okurun karşısına çıkmaktadır. Romanda insan dışı varlıklara insani özellikler kazandırmak yoluyla anlatıda karakter hâline getirmeye antropomorfizm (insanbiçimcilik) denmektedir. *Yılkı Atı*'nda da Dorukısarak, Çılkır, Demirkır gibi hayvanlar antropomorfizm ile insan özellikleri kazanmıştır. Çılkır'ın Demirkır'a mağlup olması üzerine gururunun kırılması, Dorukısarak'a bakmaya utanması (Sayar, 1981, s. 44-47), Demirkır'ın kurtların üzerine gururla ve cesaretlerle ilerlemesi (Sayar, 1981, s. 44), Doru'nun kendi evini bilmesi gibi noktalar, romanda antropomorfizm bulunduğu kanıtını teşkil etmektedir.

Yılkı Atı'ndaki karakterler düz ve yuvarlak karakterler açısından ele alındığında Üssüğünoğlu İbrahim okurun karşısına net bir düz (flat) karakter olarak çıkmaktadır. Zira İbrahim'in nankörlüğü, kabalığı, çıkarıcı ve ısrarcı tavrı romanda hiçbir şekilde değişmez. Buna karşılık Dorukısarak ise romanın her bölümünde farklı bir role bürünmüştür. Önce bir yarış atı, sonra harmanda kullanılan bir at ve nihayetinde ise yıldı atı olarak romanda görülmektedir. Bunun yanı sıra Dorukısarak romanın başından yıldıya ayrılana kadar pasif bir iş hayvanı olarak; yıldıya ayrıldıktan sonra da hayatta kalma mücadelesi veren, duyguları ve anıları olan bir özneye doğru değişim göstermiştir. Bu yönüyle de yuvarlak (round) karakterin uygun bir örneğidir.

Son olarak karakterleştirme ile ilgili değinilmesi gereken nokta, karakterleştirmenin nasıl yapıldığı, başka bir deyişle karakterin tanıtım şeklidir. Üssüğünoğlu İbrahim, kendi köylülerinden bahsederken köylülerinin gavur olduğunu, her bir kötülüğüne ve muhanete layık olduğunu (Sayar, 1981, s. 6) söylerken öfkeli kişiliğini ve narsist yapısını ifşa etmektedir. İbrahim'in acımasızlığına bir tezat teşkil etmesi açısından Hıdır Emmi ise Dorukısarak'ı ölümden kurtarıp ona gerekli tüm bakımı yapıp tekrar doğaya bırakmasıyla "ivazsız hayır" işleyen (Sayar, 1981, s. 59-61) ve merhametli biri olduğunu göstermektedir.

3.2. Dönüşün Anlatıdan Silinmesi

Yılkı Atı'nda Dorukısarak'ın köyden uzaklaşma süreci yalnızca bir yer değişikliği değil; mekânın işlevsel dönüşümü ve bağın kopmasıyla gelen yeni bir kimlik inşası olarak kurgulanmış ve kullanılmıştır. Bu bilgidен hareketle geri dönüşün bastırılışını kavramak için Dorukısarak'ın köyden uzaklaşma sürecini açık bir şekilde anlamakta fayda vardır.

Tekin, mekânın değişen işlevine değinirken mekânın işlevinin artık sadece “dış gerçekliğin” değil “iç gerçeklik”in de açığa çıkarılması olarak yorumlamaktadır (2015, s. 145-147). Nitekim romanda mekân olayların geçtiği bir dekor olmaktan ziyade, karakterlerin psikolojisini yansıtan, olaylara yön veren ve atmosfer yaratan aslî bir unsur hâline gelmiştir. Dorukısrak’ın uzaklaşması mekân güvenli olandan tekinsiz olana, sıcak olandan soğuk olana doğru keskin bir anlamsal dönüşümü içermektedir. Bu dönüşümün ilk evresi evin kaleye dönüşmesi biçiminde görülmektedir. Romanın başında ahır ve ev, Dorukısrak için sıcak, güvenli bir yer ve tokluk ile aidiyetin sembolüdür. Ancak İbrahim’in atı yıklılığa ayırma kararından sonra çocukların atı tepenin ardına çıkarmasıyla birlikte ev, içeri girilemeyen bir kale hâlini almıştır. Mekânın kapı, duvar gibi fiziksel sınırları atı somut bir biçimde dışarda tutmakla kalmamış aynı zamanda soyut bir dışlanma eşiği anlamını kazanmıştır.

Atın köyden uzaklaşmasıyla birlikte köy fiziksel manada “sağ aşağıda kalarak” görünmez bir hâl alır (Sayar, 1981, s. 33). Köyün önce silikleşmesi sonrasında da görünmez bir yere dönüşmesi Doru’nun aklında köyün anlamını değiştirmiştir. Atın artık köyü, köyün insanlarını görmek istemeyişi onun zihninde köyün artık yuva anlamını kaybettiğini, onun yerine unutulmak istenen bir travma mekânına dönüştüğünü göstermektedir. Buna ilaveten başlangıçta korkutucu bir boşluk olan doğa, Doru’nun diğer yıklılıklarla karşılaşmasıyla birlikte yeni bir toplumsal alana ve hayatta kalma mücadelesinin birlikte verildiği asıl bir gerçeklik düzlemine dönüşmüştür.

Dorukısrak doğaya karıştıktan, özellikle diğer yıklılıkların arasına katıldıktan sonra yaşadığı kısmî memnuniyet ve tokluk anında düşüncelere dalar. Bu düşünceler esnasında Üssüğünoğlu’nu bağışlar ve ahırdaki hayvanlara gıpta duymadığını fark eder. Bilakis, onları küçük ve zavallı görmekte, tayına acımaktadır. Dorukısrak, kendi hâlini köydeki hayvanların hâlinen çok daha üstün görmekte, yanında tayı da olsa isteyeceği başka da bir şey kalmayacaktır (Sayar, 1981, s. 39).

Özetle, Dorukısrak yıklılığa ayrıldıktan sonra kendi isteğinin aksine ve şiddet görmesi nedeniyle ahırından, evinden ve köyünden ayrılmıştır. Dorukısrak, romanın sonlarından anlaşıldığı kadarıyla köyden üç ya da beş saat kadar mesafeye gitmiştir. At tipi ve fırtınanın etkisiyle köyün yolunu unutmuş, köy gözünden silindiği zaman anlamını da yitirmiştir. Buna ek olarak kendi başına kış şartlarının sertliği karşısında oldukça zorlanmış daha sonra Çalkır’la ve Demirkır’ın başını çektiği sürüyle karıştıktan sonra kış şartlarının sertliği Dorukısrak’ı önceki kadar kötü etkilememiştir. At sürüsüyle birlikte hem otlatabileceği hem de tipi ve fırtına koşullarının zorluğunu kısmen hafifletebileceği yerleri bulmasıyla birlikte doğa Dorukısrak için köyden daha iyi bir yer hâline gelmiştir. Dorukısrak ovaya indiğinde en büyük tehdit kurtların baskını olsa da Demirkır ve yanındaki iki aygır tehlikeyi savuşturmuş, sürü için ova görece güvenli bir yer olmuştur. Buna rağmen Dorukısrak’ın tek eksiği tayı kalmıştır ki romanın sonunda Üssüğünoğlu İbrahim ve oğlu Mustafa’nın kendisini köye götürmeye geldiğinde tayıyla kandırmak istemesi sonucunda Dorukısrak’ın tayını da alıp gitmesiyle bu eksiklik de kalmamıştır. Ayrıca romanda görülen kırk beş günlük eksilti, geri dönüş ihtimalini hem metin hem de atın paradigması bağlamında tamamen silmiş, artık üzerine düşünülecek veya istenecek bir şey olmaktan çıkarmıştır.

4. Geri Dönüşün Etik ve Psikolojinin Ötesine Çıkışı

Romanda geri dönüşün imkânsızlığı ve dolayısıyla coğrafi kilitlenme, anlatı coğrafyasının dayattığı zorluk ve zorunlulukların yanı sıra romandaki karakterlerin iradelerinin devre dışı

kalması, anlatıcının gerek anlatı temposu veya anlatıda göstermeye dayalı pasajları aracılığıyla anlatıbilimsel düzeyde de imkânsızlaşmıştır.

4.1. Karakter İradesinin Devre Dışı Kalması

Romanda karakterler anlatı boyunca çeşitli zorunluluklar karşısında istemediği veya vermek zorunda kaldığı kararlar almıştır. Bu anlar temel olarak ekonomik zorunluk, fiziksel şiddet, hiyerarşi, kadercilik ve çalışmanın esas konusunu teşkil eden doğa güçleri ve iklim karşısında çaresizlik olarak kategorileştirilmeye uygundur.

Romanın başında Üssüğünoğlu İbrahim'in hasadın yetersiz olduğunu fark etmesi ve kışın eldeki samanın öküzlere, taya ve kırata ancak yeteceğini hesaplamasıyla birlikte (Sayar, 1981, s. 7) Dorukısrak'ı yılkiya bırakmak zorunda kaldığı görülmektedir. İbrahim, bu zorunluluk karşısında duygusal anlamda oldukça zor duruma düşmüş, önceleri Dorukısrak'ı düşünmemeye çalışarak bu kararı erteleyebildiği kadar ertelemiştir. Dorukısrak'ın geçmişte kendisine verdiği hizmet, sağladığı şan ve şöhret, ekonomik gerçeklik karşısında zayıf düşmüş, İbrahim'in duygusal anlamda iradesi devre dışı kalmıştır.

Dorukısrak, roman boyunca dört kez köydeki eve dönmeye çalışmıştır. Bu girişimlerin birincisi İbrahim'in oğulları Mustafa ve Hasan'ın atı tepenin ardına götürüp bıraktıktan sonra koşarak uzaklaşmasından sonra atın sadakatle peşlerinden gelmesiyle gerçekleşmiştir. Çocukların attığı taşlar Doru'yu yaralasa da Doru evin kapısına kadar gelmiştir. Yılkılığa ayrıldığı günün gecesinde Doru yine köye döner ancak kapı açılmaz. Bu, atın köye dönme uğrunda ikinci girişimidir. Üçüncü girişim ise atın yılkılığa ayrıldığı günün ertesi sabahında gerçekleşmiştir. Dorukısrak, İbrahim'in karısının ahır kapısını açıp hayvanları çıkarmasını fırsat bilerek eski yerine dönmeye çalışmıştır. Ancak at, dışarı çıkan hayvanlarla birlikte otlamaya katılmış ve yine dışarı çıkmıştır. Dorukısrak'ın son girişimi ise yılkılığa ayrıldığı ikinci gece yaşanmıştır. İbrahim'in oğlu Mustafa Dorukısrak'ı tepeye sürse de at gece yine köye dönmüş, kapıyı açmak için başıyla vurmuş, çifteler atarak kapının tahtasını kırmıştır. Gürültüye uyanan İbrahim, eline aldığı demir uçlu sopayla (meses) atı döverek kovalamıştır (Sayar, 1981: 20). Son girişimden sonra Dorukısrak'ın aidiyet duygusu ve eve dönme isteği, kaçma zorunluluğuna dönüşmüştür. Bu da fiziksel şiddet yoluyla atın sadakatinin ve evi terk etmeme konusundaki ısrarlı iradesinin kırılmasına neden olmuştur. Bu iradenin kırılmasının yanı sıra sosyal dışlanma veya reddedilmenin bireyin, romanda Doru'nun, anlamlı varoluş ihtiyacının önünde bir tehdit teşkil ettiğini kaydetmek gerekmektedir (Geçen, 2020, s 215).

Yılkı atlarının doğada bir arada geldiği ve bir sürü oluşturduğu görülmektedir. Yürüyüşleri esnasında Çılkır ve Dorukısrak sürüye denk geldiğinde Çılkır ile Aygır Demirkır arasında bir mücadele başlar. Bu kavgada Demirkır'ın Çılkır'ı bastırması sonucunda Çılkır'ın gururu kırılır ve sürü hiyerarşisinde en geriye düşer (Sayar, 1981, s. 41). Bu da Çılkır'ın kendi iradesi dışında utanç ve korku nedeniyle geride durmak zorunda kaldığı anlamına gelmektedir.

Romandaki İbrahim ve köylüler gibi insan karakterler sorumluluktan sıyrılmak için iradelerini “kader” veya “Allah'ın takdiri” gibi sözlere bırakarak pasifleştirmektedirler. İbrahim, Dorukısrak'ı yılkiya ayırırken bu âdeti kendisinin bulmadığını, köylülerin yılkılık âdetini sıklıkla uyguladığını belirttikten sonra Doru'nun nasibinin olması hâlinde başına hiçbir şey gelmeyeceğini oğlu Mustafa'ya telkin etmiştir (Sayar, 1981, s. 82).

Romanın ilerleyen bölümlerinde atların iradesi fırtına, tipi, ayaz, rüzgâr, kurtlar gibi doğa güçleri ve unsurları aracılığıyla tamamen teslim alınmıştır. Zira atların kendi istedikleri yere gidememeleri, rüzgâr ve tipiden kaçınmak üzere çeşitli kuytulara girmek zorunda kalmaları bunun açık bir örneğidir (Sayar, 1981, s. 52). Fırtına, atların bir yerden sonra iradelerine bağlı hareket etmeyi bırakıp rüzgâra boyun eğecekleri kadar sert geçmektedir.

Öte yandan romanda Dorukısırak'ın soğuk ve açlık karşısında yaşadığı zorlanma bilincini ve iradesini yitireceği bir raddeye kadar gelmiştir. At bir aşamadan sonra heykel donukluğuna bürünmüş, hareket etme isteğini ve yetisini kaybetmiştir. Çılkır'ın yanında bekleyişine, kendisine dokunmasına rağmen istifini bozmamış, hayal görececek hâle gelmiştir. (Sayar, 1981, s. 55-56).

Özetle, romanın çeşitli bölümlerinde karakterler, iradelerinin devre dışı kaldığı anlar yaşamışlardır. İnsanların yaşadığı irade dışı anlar, anlatıcı tarafından çoğunlukla bir bahane imasıyla sunulurken atların yaşadığı irade dışı durumlar ağırlıklı olarak coğrafi etkenler karşısında zorunlu ve karşı konulamaz olguların sonucu olarak gösterilmiştir.

4.2. Anlatıcının Sessizliği

Sayar'ın *Yılki Atı* romanı anlatıbilimsel açıdan incelendiğinde, anlatıcının ortadan kaybolduğu bilinç akışı tekniklerinden ziyade, anlatıcının zaman ve düzen açısından sessiz kaldığı görülmektedir. Bu durum eksilti ve özet kavramlarıyla açıklanabilir. Anlatıbilim bağlamında roman analiz edilirken anlatıcının iki çeşit sessizliği söz konusudur.

Anlatıcının sessizliğinin birinci sebebi zamansal eksiltilerdir. Eksilti, en genel tanımıyla anlatıdaki olayların veya belirli zaman dilimlerinin anlatı içerisinde bulunmamasıdır. Bu bağlamda eksilti anlatıdaki hızlanmış bölümlere denmektedir (Dumantepe, 2018, s. 291). Romanda anlatıcı Dorukısırak'ın yılıya ayrıldığı kış mevsimin zorlu günlerini, sürüsünün kurtlarla yaşadığı yaşam savaşını ayrıntılı bir şekilde sahne tekniğiyle anlattıktan sonra, kışın bitimi ile baharın gelişi arasındaki süreci anlatmadan geçmeyi tercih etmiştir. Romanda “Geride kalan, sözünü etmediğimiz kırk beş gün içinde üzerinde durulacak önemli bir olay olmadı.” (Sayar, 1981, s. 76) ifadesi işaret edilen eksilti kavramının somut örneğidir. Anlatıcı burada olayların kronolojik akışına müdahale etmemekle birlikte bu zaman dilimini bir anlamda yok saymıştır. Anlatıcı, söz konusu dönemde kayda değer bir olay olmayışına bağlı olarak monoton bir bekleme sürecine girmemiş, bunun yerine baharın getireceği yeni çatışmalara odaklanmıştır.

Anlatıcının sessizliğinin ikinci sebebi ise, anlatıcının okurlara olayları anlatma yerine gösterme yoluna gitmesidir. Başka bir deyişle betimlemelerin yoğunlaştığı bölümlerde bir çeşit sessizlik meydana gelmektedir. *Yılki Atı*'nda bu sessizlik doğayı ve yalnızlığı vurgulamak adına kullanılmıştır. Söz gelimi Dorukısırak'ın tepeye çıkıp yalnız kaldığı bölümde (Sayar, 1981, s. 20) atın neler yaptığına dair geniş betimlemeler görülmektedir. Burada anlatıcı sessiz kalarak karakterin içinde bulunduğu yalnızlık hâlini göstermektedir. Anlatıcı, atın iç dünyasına ve doğanın büyük sessiz boşluğuna odaklanmak suretiyle Dorukısırak'ın terk edilmişliğini, yalnızlığını ve çaresizliğini vurgulamaktadır. Bu durum olay akışının yavaşladığı bir duraklama olarak gösterilebilir. Duraklamanın görüldüğü kısımlarda anlatıdaki aktarılan olaylar silsilesi de kesintiye uğramaktadır (Akbulut, 2025, s. 102). Hem kavramsal anlamda hem de *Yılki Atı*'nda görülen eksilti ve duraklama bölümleri arasındaki fark bir tarafta olayların yaşanmaya devam etmesi ancak temponun korunması adına göz ardı edilmesi, diğer tarafta ise temponun düşürülerek olayların akışının da yavaşlatılmasıdır.

Romandaki bu sessizlik hâli, anlatıcının her konuyu anlatmak yerine belirli bir hiyerarşik önem gözettiğini göstermektedir. Örneğin anlatıcı atın köyden ayrılışını, sürünün fırtına veya kurt saldırısı gibi belirleyici olayları ayrıntılarıyla anlatırken herhangi bir olayın olmadığı kırk beş günlük olaysız süreyi anlatmadan geçmektedir. Bu, anlatıcının olay örgüsü üzerinde seçici ve yönetici bir otoritesi olduğu anlamına da gelmektedir. Bununla birlikte anlatıcı kışın zorlu mücadelesini yavaş ve detaylı bir sahne tekniğiyle anlatırken bahara geçişin özet ve eksilti ile okura verilmesi, tempoyu trajediden umuda doğru hızlandırmaktadır.

Sonuç olarak, *Yılkı Atı*'nda anlatıcının sessizliği, anlatıda monotonluğa düşmeyi engellemek ve dramatik etkiyi arttırmak amaçlı zaman atlamaları ve yavaşlamaları olarak görülmektedir. Söz konusu sessizliğin esasen tempo ile ilişkilendirilmesi mümkün olsa da buradaki esas amaç okurun atın yaşadığı trajediyi daha açık bir şekilde anlamasını sağlamak ve bu anlamlandırma esnasında okurun okuma deneyiminden uzaklaşmasını engellemektir.

Sonuç

Abbas Sayar'ın *Yılkı Atı* adlı romanı, Türk edebiyatında ve roman çözümlemeleri kapsamında çoğunlukla köy gerçekliği, insan-doğa çatışması ekseninde değerlendirirken bu çalışma eserin derinlikli bir edebiyat coğrafyası incelemesine fırsat veren güçlü bir kurguya sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Yapılan incelemenin sonucunda, romandaki mekânın pasif bir dekor veya bir çeşit sahne olmasının ötesinde, anlatının yönünü belirleyen, karakterlerin kaderlerini tayin eden ve olayların seyrini etkileyen başat bir faktör olduğu tespit edilmiştir.

Çalışmanın merkezini teşkil eden coğrafi kilitlenme kavramı, romanın başkahramanı Dorukısrak'ın köye dönemeyişinin bir kurgusal tercih veya karakter iradesiyle açıklanamayacağını ortaya koymaktadır. Geri dönüşün romandaki imkânsızlığı iradi veya etik bir tercihten farklı olarak, kar ve tipi gibi iklimsel etmenler, vadi ve dağ gibi topografik engeller ve kurt ile çakal gibi biyolojik etmenlerin meydana getirdiği coğrafi zorunluluktan kaynaklanmaktadır. Bu bağlamda coğrafya, romanda döngüsellliği ortadan kaldırarak hareketi tek yönlü ve bir anlamda zorunlu istikamet olarak görülebilecek bir akışa neden olmuştur.

Tuan, Relph ve Bachelard'ın kuramsal çerçevesi bağlamında yapılan analizler, romanda “yer” ve “mekân” algısının tersyüz edildiğini göstermektedir. Romanın başında güvenli bir sığınak ve aidiyet alanı olan ev/ahır/köy, kapı ve şiddet gibi beşerî engellerle birlikte artık girilemeyen, anlamını yitirmesi sonucunda dışlayıcı bir “mekân” hâlini almıştır. Buna karşılık yine romanın başında güvensiz, yönsüz, belirsiz ve ölümcül olabilecek bir yer olan doğa ise sürünün oluşması ve hayatta kalma mücadelesinin ortaklaşması sonucunda Dorukısrak açısından bir “yer” anlamını kazanmıştır. Bu ontolojik ve mekânsal dönüşüm, geri dönüş fikrini hem fiziksel açıdan engellemiş hem de zihinsel bağlamda anlamsızlaştırmıştır.

Disiplinler arası bir yöntemle ortaya konan gerçek coğrafya ve anlatı coğrafyası farkı, Çiçekdağı, Aygar Dağı, ovalar ve nehirler gibi fiziki gerçekliğin anlatı içerisinde ne şekilde işlevsel bir dönüşüme uğradığını somutlaştırmıştır. Normal şartlarda ulaşımın kolayca sağlandığı ovaların bir kayboluş alanına, geçişi sağlayan nehirlerin ise geri dönüşü engelleyen bir eşige dönüşmesi, coğrafyanın anlatıdaki dramatik işlevinin bir görünümüdür.

Romanda görülen bu coğrafi belirleyicilik Genette'in anlatıbilimsel kategorileriyle de desteklenerek anlatıcının kışın en durağan ve ağır dönemlerinde başvurduğu sessizliğin ve zaman eksiltilerinin coğrafi kilitlenmenin anlatı düzleminde yansımaları olduğu gösterilmiştir. Kırk beş

günlük zorlu kış şartlarının romandan eksiltilmesi, doğanın mutlak hâkimiyetinin ve geri dönüş ihtimalinin sessizce silinişinin anlatı tekniği açısından bir kanıtını oluşturmaktadır.

Sonuç olarak bu çalışma, *Yılki Atı* romanında geri dönüşün imkânsızlığını, karakterin psikolojisiyle değil fiziki coğrafyanın etkisine ve anlatının kendi yapısına dayandıran farklı bir düşünüş biçimini öne çıkarmaktadır. Roman, coğrafi şartların fiziksel bir engel olmasının yanında varoluşsal bir kilit meydana getirdiğini göstermektedir.

Extended Abstract

In Turkish novel reviews, the place is usually discussed in the context of the background where the events take place or as a mirror reflecting the character's psychology. Studies of Abbas Sayar's novel *Yılki Atı* have mainly focused on village sociology and the human-nature struggle, while the work's geographical fiction has been neglected. However, when the novel is examined carefully, it is evident that the main factor is not the choice of plot, given the protagonist Dorukısarak's return to the village, but the conditions of his physical geography. The main purpose of this study is to evaluate the inability of Dorukısarak, the protagonist in the novel, to return to his old home and village, not as a simple voluntary deficiency, a moral choice or a coincidental fiction; is to explain it with an interdisciplinary perspective through the concepts of "geographical impossibility" and "geographical lock-in" created by the harsh physical geography of Central Anatolia itself. The study aims to reveal the active role of geographical space in the narrative by bringing together literature and geographical sciences.

In this context, the study is based on the distinctions between space and place advanced by cultural geographers such as Tuan and Relph. According to Tuan's approach, while unclear, unsafe, and abstract spaces are spaces where people or living things give meaning through repetitive experiences, feel a sense of belonging, and are safe, they become places. At the beginning of the novel, *Yılki Atı*, the stable of its owner, Üssüğünoğlu İbrahim, and the village are a very safe place, representing organized life and satiety for Dorukısarak. However, with the economic difficulties and the approach of winter, the owner's abandonment of it to nature, that is, the fact that he leaves it to discouragement, radically changes this safe place. The village and the stable evolve into an exclusionary and traumatic place where belonging is lost, which can no longer be entered due to sliding doors that close in the horse's face and the physical violence it suffers. On the other hand, the wilderness, which is a dangerous and frightening open space full of uncertainty at the beginning of the novel, turns into Dorukısarak's new home, that is, a meaningful place, when he meets with his other wild horses, struggles for common survival and exists in the herd hierarchy.

The study clearly distinguishes between real geography and narrative geography to explain the transformation experienced by Dorukısarak. Real geography refers to the objective Central Anatolian topography, such as Çiçekdağı, Aygar Mountain, steppes, and rivers, which can be measured and mapped, and which also form the basis of the novel. However, as the narrative progresses, these real physical elements become obstacles called narrative geography, which take on new functions in the author's fictional world. So much so that the flat plains, which are expected to facilitate transportation and passage under ordinary conditions, become unsafe places where distances cannot be measured, the sense of direction is completely lost and drifting towards nothingness is experienced when combined with the intense blizzard and storm in the novel. Likewise, the rivers where the idea of returning is completely abandoned after crossing, and the

mountains that draw insurmountable borders, prove that space has undergone a poetic intensification and has become an existential obstacle.

In the article, these geographical factors that make it impossible for Dorukısrak to return to his village, both physically and perceptually, are detailed around six basic themes. The first is climatic barriers, which include severe weather events such as blizzards, frost, and northeast winds. These natural phenomena homogenize space by resetting vision and destroying the sense of orientation, forcing horses to take shelter in certain nooks and crannies. The second is the closure of spatial access created by the winter season; the harsh conditions of the season serve to freeze the system and suspend the narrative rather than to wait. The third is the one-way processing of topographic flow. There is a forced descent from the mountains to the plains, but, on the contrary, a symmetrical return movement does not take place in the novel at all. The fourth is the hydrographic threshold, when crossed, all the bonds of the past are broken. Fifth, they are biological threats, such as wolf packs. The presence of wildlife causes horses to avoid certain areas or establish forced directions, triggering their refuge instincts and locking their range of movement. The sixth is the architectural and physical boundaries created by humans; Locked doors, supported by violence, are the surest obstacles that cut off the return by human hands.

All of these elements create a geographical deadlock by breaking the spatial continuity in the horizontal and vertical planes. Geographical lock-in does not mean that the horse lacks the physical strength to return; in fact, the horse was able to take refuge in another village on its deathbed and survived thanks to a compassionate person. The main issue here is that geographical conditions impose an existential change, rendering the idea of return completely meaningless on both mental and practical levels. For the horse, which is integrated into a new ecosystem and ontologically accepted there, the village is now a dysfunctional and forgotten past. Even when Üssüğünoğlu İbrahim wanted to deceive him with his foal, the horse took the foal with him and returned to nature, that is, to his new place.

Another important contribution of the study to the science of literature is its analysis of these geographical impositions through narratological theories. The novel's external narrative narrator constructs horses as round characters with emotional depth, pride, and shame through anthropomorphism. While flashbacks to Dorukısrak's glorious past sharpen the tragic situation he is in, the course of events clearly shows how the wills of human and animal characters are completely disabled in the face of the forces of nature. While even human actions become passive, taking refuge in necessities such as poverty or a perception of fatalism, animals come under the absolute domination of climate and topography. The most striking element in narratology is that the forty-five-day period between the end of winter and the beginning of spring is skipped by the time reduction method. This period of silence, in which no events are reported, clearly reflects the narrative-level erasure of the possibility of returning to the village.

As a result, this study reveals that the impossibility of return in the novel *Yılki Atı* stems from physical geography and that the narrative engages with this effect strongly. Geography is an active element in the novel that determines the plot, freezes time when necessary, and directs the characters' fates. The concept of geographical lock-in offers an original theoretical contribution that explains how the characters' will is influenced by climate, topography, and fauna. Based on this information, Dorukısrak's refusal to return to the village has become a geographical necessity, not a choice.

Kaynakça

- Akbulut, H. İ. (2025). *Anlatıbilim Yöntemiyle Huzur, Sevincini Bulmak ve Benim Adım Kırmızı* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İstanbul Medeniyet Üniversitesi.
- Bachelard, G. (1964). *The Poetics of Space* (M. Jolas, Trans.). Beacon Press.
- Cresswell, T. (2015). *Place: A Short Introduction* (2nd ed.). Wiley Blackwell.
- Demir, A. (2011). *Mekânın Hikâyesi Hikâyenin Mekânı*. Kesit Yayınları.
- Dervişcemaloğlu, B. (2016). *Anlatıbilime Giriş*. Dergâh Yayınları.
- Dumantepe, S. (2018). *Roman ve Öyküde Zaman*. Dergâh Yayınları.
- Geçen, S. (2020). Varlık Tabakaları Arasındaki Çatışma Bağlamında Abbas Sayar'ın *Yılki Atı* Romanı. *Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları*, 12(24), 201-230. <https://izlik.org/JA43CD67GG>
- Genette, G. (2020). *Anlatının Söylemi*. Ayrıntı Yayınları.
- Özcan, E. Y. (2024). *Halide Edip Adivar'ın Hikâyelerinde Mekân* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi.
- Relph, E. (1973). An Inquiry into the Relations Between Phenomenology and Geography. *The Canadian Geographer / Le Géographe Canadien*, 17(3), 193–201.
- Relph, E. C. (1976). *Place and Placelessness*. Pion.
- Sauer, C. O. (1941). Foreword to Historical Geography. In E. W. Gilbert & F. J. E. Denny (Eds.), *The Making of the English Landscape* (pp. vii–xxiv). Oxford University Press.
- Sauer, C. O. (1963). The Morphology of Landscape. In J. Leighly (Ed.), *Land and Life: A Selection from the Writings of Carl Ortwin Sauer* (pp. 315–350). University of California Press.
- Sayar, A. (1981). *Yılki Atı*. Cem Yayınevi.
- Tekin, M. (2015). *Roman Sanatı: Romanın Unsurları*. Ötüken Neşriyat.
- Tuan, Y.-F. (1975). Place: An Experiential Perspective. *Geographical Review*, 65(2), 151–165.
- Tuan, Y. F. (1977). *Space and Place: The Perspective of Experience*. University of Minnesota Press.
- Tuan, Y.-F. (1979a). Space and Place: Humanistic Perspective. In S. Gale & G. Olsson (Eds.), *Philosophy in Geography* (pp. 387–427). D. Reidel.
- Tuan, Y.-F. (1979b). *Landscapes of Fear*. Pantheon Books.
- Tuan, Y.-F. (1998). A Life of Learning. In *The American Council of Learned Societies Occasional Paper Series* (No. 44). American Council of Learned Societies.

Etik Beyan/Ethical Statement: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur. / It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.

Çatışma Beyanı/Declaration of Conflict: Çalışmada kişi ya da kurumlar arası çıkar çatışmasının olmadığı beyan olunur. / It is declared that there is no conflict of interest between individuals or institutions in the study.

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyanı/Contribution Rate Declaration of Researchers: Yazarların çalışmadaki katkı oranları eşittir. / The contribution rates of the authors to the study are equal.

Telif Hakkı&Lisans/Copyright&License: Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır. / Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0